

K ŽIVOTOPISU IZÁKA CABANA

Pri hľadaní materiálu o živote dosiaľ neznámeho slovenského lexikografa Matiaša Zabaniho dostal som z Mestskej knižnice v Toruni a zo Štátneho vojvodského archívu v Gdansku dokumenty, ktoré prinášajú niektoré nové údaje o živote prešovského profesora teológie a filozófie Izáka C a b a n a (podrobne o ňom píše Mikleš 1948). Caban je v literatúre známy s latinizovanou podobou svojho mena ako Issaacus Z a b a n i u s: pod týmto menom ho uvádza aj bibliografia Szabó-Hellebrant (1896, 1898) a iná neslovenská literatúra o ňom.

1.1 V Mestskej knižnici v Toruni existuje vo dvoch exemplároch Cabanova dizertácia z r. 1670, s.č.: *Dissertatio philosophica; In qua de Quaestione sequenti: An Essentia rei creatae, in vel extra Deum, sit ab aeterno realiter? ... accurate disputatur ...* (v ďalšom skrátené AE). Na verze titulného listu exemplára A fol. 56 <sup>11</sup> je Cabanova prosba "consulibus et senatoribus urbis Thoruniensis" a tento exemplár je celkom totožný s exemplárom v knižnici Maďarského národného múzea v Budapešti, ktorý bol podkladom pre popis v bibliografii Szabó-Hellebrant (1896: III, 1, č. 2546). V ďalšom budem tento exemplár označovať AE-T (viď ďalej str.

Druhý exemplár tej istej dizertácie so signatúrou D 73 <sup>7</sup> má však na tom istom verze titulného listu iný text, Cabanovu prosbu "in clyto magistratui Dantiscano" (ďalej AE-G, str. Podľa jednoznačného vyjadrenia Mestskej knižnice v Toruni ide bibliograficky o dva varianty toho istého titulu, ktoré sa líšia len týmto verzom titulného listu.

1.2 V Štátnom vojvodskom archíve v Gdansku je v Aktoch mesta Gdanska - Nauka i sztuka, sign. 300,36, v č. 8 "Supliki" na str. 93-96 (podľa listu Archívu) "latinský list M. Izaaka

RMIr. III.  
585.

122

I. N. J.  
**ISSERTATIO  
PHILOSOPHICA;**

In qua  
*de Quæstione sequenti:*  
**An Essentia rei creatæ, in vel extra De-  
um, sit ab æterno realiter?**

*Contra*  
**FRANCISCUM D'ABRA de RACONIS,**  
alióve ejusdem farinae Philosophos,  
accuratè disputatur,

*A*  
**M. ISAACO ZABANIO,**  
hactenus, Illustris Athenæi Statuum E-  
vangelicorum Eperiensis, Theologiæ Polemicæ Se-  
cundario, & Theoreticæ Philosophiæ Prof. Publ. Ord-  
nario; nunc autem in Schola Crucis & Exilii, quam  
Lutherano-Catholica Fides, veris suis Confessoribus,  
in Pannonia nuper exstruxit,  
Tirone.



                         
*Anno M. DC. LXX Die*

AE - titulný list

Zabaniho Rade mesta Gdanska, datovaný v Gdansku 23.III.1676. V tom liste Zabani venuje Rade svoju dizertáciu z oblasti filozófie, za čo - podľa záznamu na liste - dostal 12 toliarov gratifikácie. Podpis: M. Isaacus Zabanius olim Athenaeo Eperiensi P.P. ordinarius".

Tento list teda sprevádzal druhý variant dizertácie (AE-G), spomenutej v 1.1 a spoľahlivo datuje vznik venovania.

2.0 Pri konfrontácii údajov, obsiahnutých v AE-T a AE-G s inými prameňmi, najmä s Miklešovou (1948) základnou monografiou vzniká rad otázok, na ktoré spravidla neviem dať odpoveď, ale ktoré je pre ďalšie bádanie užitočné, ako sa nazdávam, aspoň explicitne postaviť.

2.1 Pretože AE-T a AE-G sú variantami tej istej publikácie, musí sa postaviť otázka, či AE bola pôvodne vytlačená s čistým verzom titulného listu, alebo či text s prosbou Toruni (AE-T) je pôvodný, takže AE-G by vznikol dotlačou a zámenou verza.

AE s vročením 1670 je centrálna dôležitá pre datovanie Cabanovho odchodu do exilu, pretože tu sa prvý raz podpisuje ako exulant (nunc autem in schola crucis et exilii). Pretože ešte v októbri 1670 Caban v Prešove predsedal pri výročnej skúške, stanovil Mikleš (1948, 29) jeho odchod do exilu do obdobia október - december 1670. Text titulného listu AE toto zistenie podporuje: Caban tam totiž svoje postavenie popisuje takto: ... a M. Isaaco Zabanio, h a c t e n u s (riedenie Ľ. Ď.), Illustris Athenaei Statuum Evangelicorum Eperiensis ... Prof. Publ. Ordinario; n u n c (Ľ. Ď.) autem in Schola Crucis et Exilii ... Tirone. Tento text je postavený na protikladoch hactenus ('až dosiaľ'): nunc ('teraz') a Professore Publico Ordinario : tirone, kde tiro, -onis nie je prosto 'žiak', ako prekladá Mikleš (1948, 29), ale 'nováčik', 'novobranec', 'nový žiak'. - AE teda vznikla bezprostredne po Cabanovom odchode do exilu.

O čase odchodu sa názory, pravda, rozchádzajú: Allgemeine Deutsche Biographie (s.v. Sachs von Harteneck; Bd. 30, s.135)

I. N. J.  
 SPECTABILIBUS, GENEROSIS AMPLISSI-  
 MISQUE DOMINIS, DOMINIS  
 CONSULIBUS & SENATORIBUS,  
 URBI THORUNENSIS,  
 in Domino Salutem!



*Frustrà est, presente infestâ inimicorum acie, securitatem fingere: frustra pacem comminisci, dum litui clangore, tympanorum sonitu. Et vibratis robustiore brachii sarcissis, Herculei etiam animi terrenant. Militas nemp ubique Ecclesia, ac sibi quidem, hinc tempestate precipue, ubi Arnobeo Carpazhiog, sibi desinitur. Neq, mitiora eidem fura expectanda: quando pacificus ille animus, cujus figuram Salomon olim gerebat, non pacem, sed bellum, inter eos etiam se excitaturum profiteatur, quorum propinquitas, unitati, quàm unioni, longè est similior. Mirum profectò bellum! quod sine sociali denunciatur, quodve geritur sine armis. In quo, imbelles feliciter pugnant; victi triumphant celebrius, quàm victores. Nunquam enim illustriore sibi trophaa erexer, bellantium fidelium caetera: atq, tunc, quando exhalatâ animâ, profusog, uberitâ sanguine, labarum sua Fidei purpuravit. Neq, tamen Demosthenis, demò proptatori fuga, aliquam ipsi infidelitatis labem aspersit. Quia Et ipse Ecclesia Anthesignatus, intempestâ nocte Egyptum petiit, ne Hecatombes Herodianæ, immatura fieret victimâ. Scilicet excipiunt nonnunquam hospitio, exulantes in membris suis Jesulum, et iam inhospita ferarum spelæa, nonnunquam felicitudo ipsa, dispersorâ vicem prestat. Quamquam longè nobilior, eorum conditio fuerit, qui exsorres, ac Vestrum, Patres Conscripti, THORUNIUM delapsi, Et insignem in Vobis humanitatem, Et propensioris animi benevolentiam, humillimè suspiciebant. Horum Ego vestigia lecturus, variata toto jam penè triennio, fortunam expertus, levidensi isthoc munitulo, meam, Dignitati Vestræ, promptitudinem commendare sum ausus. Excipite illam, pro Vestro in literatos favore, equo animo, Et felicissimè ornata vivite, parentato!*

*Ita precatur*

**Vestri, Patres Conscripti,**

**Observantissimus**

**ISAACUS ZABANIUS,**

AE-T

(verzum titulného listu budapeštianskeho exemplára,  
 totožné s verzom torunského exemplára A fol. 56<sup>11</sup>)

I. N. J.  
SPECTABILIBUS, GENEROSIS AMPLISSI-  
MISQUè DOMINIS, DOMINIS  
CONSULIBUS & SENATORIBUS,  
URBIS THORUNENSIS,  
in Domino Salutem!

Frustrà est, praesente infestâ inimicorum acie, securitatem fingere: frustrà pacem comminisci, dum litui clangore, tympanorum fonitu, et vibratis robustiore brachio sarifsis, Herculei etiam animi terrentur. Militat nempe ubique Ecclesia, ac ibi quidem, hâc tempestate praecipuè, ubi Arnobaeo Carpatioq[ue] fluvio definitur. Neq[ue] mitiora eidem fata exspectanda, quando pacificus ille animus, cujus figuram Salomon olim gerebat, non pacem, sed bellum, inter eos etiam se excitaturum profitetur, quorum propinquitas, unitati, quàm unioni, longè est similior. Mirum profectò bellum! quod sine feziali denunciatur, quodvé geritur sine armis. In quo, imbelles felicius pugnant; victi triumphant celebriùs, quàm victores. Nunquam enim illuftriora sibi tropaea erexit, bellantium fidelium caterva: atq[ue] tunc, quando exhalatâ animâ, profufóq[ue] ubertim sanguine, labarum suae Fidei purpuravit. Neq[ue] tamen Demofthenis, denuò pugnaturi fuga, aliquam ipfi infidelitatis labem asperfit. Quia et ipse Ecclesiae Antesignanus, intempestâ nocte Aegyptum petit, ne Hecatombes Herodiana, immatura fieret victima. Scilicet, excipiunt nonnunquam hospitio, exulantes in membris suis Jerusalem, etiam inhospita ferarum spelaea, nonnunquam solitudo ipsa, diverforii vicem praestat. Quanquam longè nobilior, eorum conditio fuerit, qui extorres, ad Vestrum, Patres Conscripti, THORUNIUM delapsi, et insignem in Vobis humanitatem, et propensioris animi benevolentiam, humillimè suspiciebant. Horum Ego vestigia lecturus, variam toto jam penè triennio, fortunam expertus, levidenfi isthoc munusculo, meam, Dignitati Vestrae, promptitudinem, commendare sum ausus. Excipite illam, pro Vestro in literatos favore, aequo animo, et felicissimè omnium vivite, perennate!

Ita precatur

Vestri, Patres Conscripti,  
Observantissimus

ISAACUS ZABANIUS

AE-T  
(transkript)

má 1670, Klein (1789, 147) a Burius (citujem podľa Ružičku 1971, 379) 1672, Czwittinger (1711, 405) "po zrušení ... prešovského ... gymnázia ... katolíkmí ...", t.j. r. 1672 alebo 1673, Ružička sám uvádza (1971, 397) rok 1676. Každý iný rok než 1670 by však musel byť podložený tým, že by sa podvrátila spoľahlivosť údajov na titulnom liste AE.

Text venovania či vlastne prosby konšelom a starším (consulibus & senatoribus) mesta Torune odporuje však textu titulného listu (Mikleš, 1948, 29, zrejme AE-T v ruke nemal, ako vidno z formulácie "Dielo venoval autor s t a r o s t o - v i (Ľ. Ď.) mesta Toruň" (1948, 29), takže biografické črty v ňom nemohol vziať do úvahy). Caban tu hovorí, že po t e - m e r t r o c h r o k o c h striedavých osudov (variam toto iam pene triennio fortunam expertus) hodlá ísť po stopách tých (Horum ego vestigia lecturus,...), ktorí v Toruni našli ľudskosť a dobroprajnosť. "Varia fortuna" je nepochybne exil, pretože na predchádzajúcich riadkoch Caban motivuje jeho nevyhnutnosť Demosthenom a Ježišovým útekom do Egypta. Po troch rokoch by už nebolo opodstatnené časové určenie "hactenus ... Professor", ale skôr "olim ... Professor", ako sa podpísal v liste z marca 1676 mestskej rade Gdanska. - Tak isto po troch rokoch v exile by sa už asi nemenoval "a ... in schola crucis et exilii ... tirone", ako vidno z titulného listu dizertácie "An Ludimoderator ...", Wittenberg 1674 (viď 2.3), kde sa nazýva "à M. Isaaco Zabanio ... pro Evangelica Religione Exule constantissimo".

Tento rozpor by skôr hovoril za to, že AE bola pôvodne vytlačená s prázdny m verzom titulného listu.

2.2 Podľa spôsobu gymnaziálnych dišpút s prítomným respondentom je aj na titulnom liste AE v riadku s vročením vyznačené aj miesto pre dátum slovom "Die", za ktorým je však iba prázdne miesto. Dišputa sa konať nemohla, lebo scholastický filozof Carolus Franciscus d'Abra de Raconis (Raconisius) zomrel r. 1646. Skutočne, titulný list neudáva nielen dátum ale ani miesto, kde by sa dišputácia mala konať.

2.3 Text samotnej AE i obidvoch venovaní (AE-T i AE-G) je zrejme vytlačený v tej istej tlačiarni. Svedčí o tom okrem celkovej totožnosti napr. to, že v kurzíve chýbajúca litera "j" sa všade nahrádza rovnakým "j" z antikvy. Rovnaká je taktiež bordúra nad torunským venovaním i nad prvou (A<sub>2</sub>) stranou vlastného textu, rovnakého štýlu sú iniciálky v AE, AE-T i AE-G atď.. Ťažko povedať ako je to možné, keďže medzi vročením 1670 a venovaním Gdansku 1676 je medzera skoro 6 rokov, počas ktorých Caban publikoval r. 1672 v Tübingen jednu a r. 1674 vo Wittenbergu druhú dizertáciu, z ktorých o tejto druhej (An Ludimoderator ..., Szabó-Hellebrant 1898: III, 2, č. 2680) môžem po porovnaní bezpečne povedať, že bola vytlačená v inej tlačiarni než AE (Wittenbergae, Stannō Matthaei Henckelii, Acad. Typogr. Anno 1674).

Už sám fakt, že v AE nie je uvedená tlačiareň, treba v XVII. storočí pokladať za anomáliu, ktorá si vyžaduje výklad.

2.4 To, čo Mikleš (1948, 29) nazýva venovaním Toruni, v skutočnosti nie je venovaním, ale prosbou (viď zaradenie Cabanovho listu v Gdansku do zväzku "Supliki"), adresovanou v prípade Torune mestskej rade, v prípade Gdanska mestským vrchnostiam včítane scholarchov.

V oboch prípadoch Caban apeluje na dobrý chýr týchto miest a na ich známu láskavosť oproti evanjelickým exulantom, v oboch prípadoch im ako svoj dar dáva túto svoju dizertáciu a ponúka sa do ich služieb. V AE-T: ... levidensí isthoc munusculo, meam, Dignitati Vestrae, promptitudinem, commendare sum ausus (... týmto skromným darčekom odvažujem sa odporúčať moju ochotu vašej dôstojnosti); v AE-G: ... Me quoque inter eos, quibus sanctioris Fidei amor, et conscientiae tranquillitas, tranquillitatem negat, propensiori Vestro adfectu complectamini, etiam atque (e?)tiam obtestor! (...aj mňa zahrňte vašim citom príchylnosti medzi tých, ktorým láska ku svätejšej viere a pokoj svedomia upiera pokoj, o to vás snažne prosím!).

Toruň a Gdansk (tak isto ako Elbing/Elbląg a Königsberg) boli povestné svojimi akademickými gymnáziami vysokej úrovne





I.N.J.

INCLYTO MAGISTRATUI  
DANTISCANO;  
SPECTABILIBUS & GENEROSIS Dominis  
CONSULIBUS, MAGNIFICO Dn. PRAESIDENTI,  
AMPLISS. & CIRCUMSPECTISS. Dn SCHO-  
LARCHIS & SENATORIBUS,  
in Domino Salutem!

Non potest diu malaciâ tranquillitatis frui, vastissimum  
perverfi Orbis Oceanum invecta Ecclesiae cymbulas quando  
furentes Aeoli, aegre vel ad momentum, faevos hostilita-  
tum Africos intra sua receptacula coërcent. Nusquam fida  
fatio, quàm diu navicula pelago profundior(i?) incumbit:  
in quo dormitante suavius coelesti Nauclo, facilè intum-  
escunt fluctus, (ill?)am Apoftolorum etiam (sed quos in-  
ermis fides nondum solidè armavi(t?) opinione ...etus  
(inv?)oluturi. Hoc praecipuum solatis monumentum, quod le-  
vatae peri...antium v.... absq[ue] negotio excitent dor-  
mientem vigilantius Navarchum, qui vel procellas ponit suo  
imperio; vel jactatum aliquamdiu navigium, ad portum se-  
curiorem appellit. Non solet enim aeterna bonitas gravius  
onerare jactatos, quàm infirmae eorum vires forent: nau-  
fragio alias ipfa quasi rimas paratura. Hinc, cui phafelo,  
Dacicus Arnobaeusq[ue] fluviis, fyrtes et maleas objicie-  
bat, eum Balthicae Gedanensium undae, placato finu exci-  
piunt. Hic demum pro contortis alibi vorticibus, halcedo-  
niis gaudet pro fulminante coelo, gratissima Helenae fi-  
dera, contuetur. Nunquam profecto, commodiori effedo, in  
sublime vehi potuiffes, Nobilissimum totius Europae Empo-  
rium, DANTISCUM: nisi expositis venum omnis generis  
mercibus, solam Tibi Religionem et Justitiam, ita copu-  
laffes, ut non modò in Templis et Curiâ, sed etiam in ip-  
so Tuo pectore, domicilium eidem praebueris. Quia autem  
hoc, parum adhuc momenti, ad gloriam Tuam, conferre vide-  
batur: exultantem quoq[ue] alibi Religionem, lubentiâ ipsâ

lubentius, excepisti. Religiosos, quibus improprium (?) Christi, Aegyptiorum de vitiis longè erat jucundius, et benigne fovisti, et prodigâ quadam Liberalitate, (munifica veriùs dixerim) jacturam eorum ita compensasti, ut, fortunae asperioris obliti, se extra omnem jam aleam positos, existimarent. Virtutem Vestram, individuo nexu, gloria comitatur, quae in eu[m] se famae publicae Oceanu[m] diffundit, ut superatis Borussiae litoribus, Pannonas etiam, aliasve Provincias remotiores inundet. Prodeoque et Ego, in conspectum Vestrum, Patres Conscripti, Pietate et Munificentia Vestra invitatus: cum infelix Pannonia, a vita Religioni, ultimum videatur nuncium remisisse. Sed prodeoque, Perfarum laudabilem ritum imitatus, non sine munere: quod ut serena fronte aspicias, et si quid adhuc ad immortalis Vestrae Famae aeternitatem, accedere posse videatur, Me quoque inter eos, quibus sanctioris Fidei amor, Et conscientiae tranquillitas, tranquillitatem negat, propensiori Vestro adfectu complectamini, etiam atque (e?)tiam obtestor!

VV. MM. DD. Observantiff.

I S A A C U S Z A B A N I U S .

AE-G

(transkript)

a Caban sa obracia na obidve tieto mestá nepochybne s tým, aby bol prijatý za profesora na ich gymnázium (aj keď to explicitne nehovorí).

V Toruni, kde od začiatku XVII. storočia každoročne študoval rad uhorských študentov (Salmonowicz 1972, 194nn. a passim), sa nezachovala žiadna reakcia na Cabanovu žiadosť, hoci matriky gymnázia sa neporušene dochovali. O Cabanovi nevie Lippischius (1735), ktorý napísal oslavný spis na mesto Toruň za prichýlenie uhorských evanjelických vzdelan-  
coy. Nevie o ňom ani S. Salmonowicz, ktorý sa roky zaoberá dejinami torunského gymnázia (Salmonowicz 1973) a osobitnú, výborne fundovanú štúdiu venoval jeho roli pre "zeme koruny uhorskej" (Salmonowicz 1972).

V Gdansku bola výsledkom Cabanovej prosby finančná pomoc 12 toliarov, ale nie miesto na gymnázium.

Ak si uvedomíme, že v oboch týchto mestách bola solídna tradícia učiteľov z Uhorska i z českých zemí od začiatku XVII. storočia (Lippischius 1735, 17-18; Salmonowicz 1972, 174), že r. 1672 do Torune bol pozvaný Cabanov kolega z Prešova Eliáš Ladiver (Ružička 1971, 398) a že 1674 tu boli prijatí prešovský Ján R e z i k a kežmarský Václav J o h a n -  
n i d e s , ktorí ďalších približne 30 rokov spolu s Prešovčanom Jánom S a r t o r i o m a Spišiakom Pavlom P a t e -  
r o m tvorili gros profesorského zboru torunského gymnázia ("grono nauczające o wysokich walorach i zasługach", Salmonowicz 1972, 174), potom si nemožno nepostaviť otázku, prečo nebol prijatý Izák Caban, ktorý predsa bol v Prešove riadnym profesorom a významnou osobnosťou, zatiaľ čo Rezik bol iba jeho žiakom a 1674 za sebou žiadnu väčšiu vedeckú produkciu nemal, takže bol prijatý iba ako kolega, t.j. učiteľ v nižších triedach (Lippischius 1735, 19; Salmonowicz 1972, 178).

2.5 Podľa Mikleša (1948, 30) bol Caban 11. januára 1676 (prameň tejto informácie nie je udaný) pozvaný do Sibine, kde sa stal riadnym profesorom teológie a filozófie; tu už v októbri toho istého roku vyšla jeho ďalšia dišputa, kde respondentmi boli dvaja študenti gymnázia.

Okolnosti prijatia tohto pozvania však museli byť veľmi komplikované, pretože z textu AE-G podaného gdanskej mestskej rade 23. marca toho istého roku (t.j. o dva mesiace neskôr) a datovaného v Gdansku by skôr bolo možno súdiť, že Transylvánia Cabana odmietla (imperfektum objiciebat), ale Gdansk ho prijíma (prézens excipiunt): "Hinc, cui phaselo, Dacicus Arnobaeusque fluvius, syrtes et maleas objiciebat, eum Balthicae Gedanensium undae, placato sinu excipiunt" (... /ten/ proti ktorého člnu rumunská rieka Arnobaeus [= Dunaj?, Olt?/ stavala plytčiny a úskalia, toho baltické vlny Gdančanov prijímajú pokojným zálivom). Prézens excipiunt a imperatív complectamini v predposlednom riadku AE-G jasne svedčia, že v čase písania listu, t.j. v marci 1676, Caban v Gdansku miesto nemal a, ako z jeho ďalších osudov vidno, ani neskôr ho nedostal. K otázkam, ktoré sme postavili v súvisi s neúspechom v Toruni, pristupuje tu ešte ďalšia: aké to boli prekážky zo sedmohradskej strany, ktoré Caban pokladá za potrebné spomenúť, keď sa uchádza o prijatie v Gdansku, a ako sa prekonali tak, že už v októbri toho istého roku mohol v Sibini normálne učiť a publikovať?

3.0. Nie je isté, či sa dajú riešiť všetky otázky, ktoré som tu postavil. Je však nepochybné, že ich riešenie bude uľahčené vtedy, keď sa zo stanoviska slovenskej kultúrnej histórie pristúpi k výskumu prostredia pruských, predovšetkým torunských a gdanských škôl konca XVII. a začiatku XVIII. storočia, keď uhorskí luterskí (t.j. slovenskí a spišskí nemeckí) učitelia a študenti, protireformáciou vyhnaní do exilu, tvorili i kvantitatívne ich výraznú časť, i ideove (v zmysle luterskej ortodoxie) ovplyvňovali ich profil, a zrejme i spoločensky a ľudsky si vzájomne boli veľmi blízki, ako o tom svedčí množstvo príležitostných básní a v nich obsiahnuté historické a biografické údaje (viď v ďalšom texty niekoľkých vybraných básní). Dnes sa o tejto stránke slovenských kultúrnych dejín nevie prakticky nič.

**M**ENS innixa DEO, mens recti conscia, fervor  
Debitus, exilii causa fuere tui.  
Mens tamen in mediis non territa casibus, infors  
Pertulit insultus tristia damna gravis,  
Scilicet eluctata vafri discriminis iram,  
Hospitio gaudet iam relevata novo.  
Sic fera mitescunt nocituris æquora niris;  
Sic fugit Euboicum quassa carina sinu,  
Urbs THORUNA tuos dextre miserata labores,  
Excipit extorrem prompta potensque Virum.  
Qui te iam Latio, iam Graio more loquentem  
Novimus, & vitam novimus ante tuam;  
Spondemus doctæ prosperrima quæque iuventæ,  
Quam trahet ille tuo profluus ore lepor.  
Annuat alma Trias coeptis: sic altera tellus,  
Ornabit dotes, Patria vera, tuas.

*Plur. Reverendo atque Cariss. Do. Z. A. 1718. 1.  
Confabrino lectissimo, gratulatio.  
applaudis*

**JOANNES SARTORIUS,**  
*Eloq. & Poet. Prof. Publ.*

Gratulačný verš Jána Sartoria, profesora gdanského gymnázia, Jakubovi Zablerovi pri jeho inaugurácii za mimoriadneho profesora v Toruni 1718: *ORATIONES DUAE AUSPICAELES...* Thorunii (1718). Torunská Mestská knižnica, sign. K 8<sup>o</sup> 1034 (33525).

c. Ipse ego per patulos, quamvis sine crimine, fluctus  
 Salvus, vix abii. Petierunt proh caput undæ  
 Inforti! Post clades, Bona Sors me reddidit Urbi  
 Magnæ, ceu patriæ, spem contra & vota Thorunæ.  
 Hæc nabi Pannonia est: hic hic tibi patria tellus  
 Est, ubi me stipeant, denso satis agmine Cives  
 Pannonici, cum quæris tibi meas & iuncta Voluntas  
 Sic j. p. e. veluti teretes peltæ in Orbis,  
 Mactati teris alis, si parva negatur  
 Partis virilis terra. Victoria paranda est  
 Atria, & afflictiis quædamla compata rebus.

### (a) In Eperiesinum florens:

*Orbis Pannonici facta est Frangaria fidus:*  
*Lumen, delictum, gloria prima, salus.*  
*Gymnasio illustris, memoranda & iudice, Mysta:*  
*Pulchra situ, felix aëre, dives agris.*  
*Plura vobis? Urbs est tantum, non Orbis; at Orbem*  
*Pannoniæ, exigua cernere mole suat.*

### (b) In Eperiesinum deflorescens:

*Orbis Pannonici facta est Frangaria bustana:*  
*Tram: Phalaris, Regni Crvibus, Aëna gravis.*  
*Gymnasium peris, peris cum iudice, Mysta,*  
*Eperies perit, gloria vera soli.*  
*Plura vobis? non est Urbs non est Orbis, at Orcua*  
*Pannoniæ, veluti cernere sapè fuit.*

Verše Jána Rezika v gratulačnom spisku profesorov  
 torunského gymnázia svojmu kolegovi Jánovi Sartoriovovi pri jeho sobáši s Rebekou Friedhuberovou 1689:  
 DUCE DEO, COMITE FORTUNA, CLARISSIMO VIRO DN. JOHANNI SARTORIO... Rector, & Professores Gymnasii  
 Thorunensis... Thorunii (1689). Torunská Mestská  
 knižnica, sign. K fol. 8, adl. 250 (1145370).

MARTINUS.

*Anagramma:*

INTRAMUS.

**I***nteramus* per Te, ad pignora, MARTINE vocati,  
Linnat, esse impievit conato clara virum.  
Ne vero in infensum tua crudelis Amice,  
Qua prece Te possum, svasis Amice, rogo.

CALIXTUS.

*Anagramma:*

LUX CASTI.

**L***ux* mea. Delicua. Thefaurus. Vita. CALIXTE,  
Cuius pra reliquis est mihi cara salus.  
Te casti inuicant dicitur, Hinc Tua clara  
Semper tuae uentat Fama per ora Virum.

MARTINUS CALIXTUS.

*Anagramma:*

CUR LUX SIT AMANTIS?

*Ad Lectorem:*

**Q***uæris cur mea sit Lux, Cur & Vita CALIXTUS?*  
Nuncve animum totum solus *amantis* habet.  
*Resp. natus Humanissimus, Amico & Conterraneo perquam dilecto*

*jr.*

Johannes Glofius, Hung.

Gratulačný verš Gemerčana Jána Glosia, torunského študenta, Spiššiakovi Martinovi Calixtovi v Calixtovej dizertácii *DE INCUNABULIS PHILOSOPHIAE ... DISSERTATIO POSTERIOR...* Thorunii 1691. Torunská Mestská knižnica, sign. K 4<sup>o</sup> 72, adl. 59 (103455).

Z A B A N I U S, *αααγγ*. T U S A N A B I S. (Z in TS.)

U T Medici cura est, morbos curare malignos  
Corporis ut sanet aucta membra probè.  
Cura Johannaï superest Tibi magna Lycæi,  
    Dum sanare studes ingenii vitia.  
Ingenue quoniam navos sanare laboras,  
    Tu sanabis ovans, nulla quod ars valuit.  
Cura ergo sanos: infanos corrige blandè,  
    Sicque Scholam recte, Rector amande, rege.

••• ( 0 ) •••

Zakončenie pozdravnej básne Brezňana Andreja Hadma-  
schiho (Hagymasi) pri inštalácii Jána Zabaniho za  
rektora svätojánskej školy v Gdansku 1710: *IDEA VIR-*  
*TUTUM JOHANNAEA* ... Gedani (1710). Knižnica Magyar  
Nemzeti muzeum v Budapešti.

(Pri príprave textov spolupracovala  
Gabriela Starke)



## LITERATÚRA

- Allgemeine Deutsche Biographie*, Neudruck der 1. Auflage von 1890, Berlin 1970.
- Czwittinger, D., 1711: *Specimen Hungariae Literatae...*, Francofurti et Lipsiae.
- Graesse, Benedict, Plechl, 1972: *Orbis Latinus*, Braunschweig.
- Klein, J. S., 1789: *Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften Evangelischer Prediger in allen Gemeinen des Königreichs Ungarn*, Leipzig und Ofen.
- Lippischius, I. G., 1735: *Thorunium Hungarorum litteris deditorum matrem ... publice exponit et commendat I.G.L.H.*, Ienae.
- Mikleš, J., 1948: *Izák Caban slovenský atomista v XVII. storočí*, Bratislava.
- Rezik, J., Matthaeides, S., 1971: *Gymnaziológia*, Bratislava.
- Ružička, V., 1971: vydavateľov komentár k Rezik, Matthaeides 1971, Bratislava.
- Salmonowicz, S., 1972: "Toruńskie Gimnazjum Akademickie i ziemie Korony Węgierskiej w XVII i XVIII w.", *Księga pamiątkowa 400-lecia Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego*, tom I, 167-205, Toruń.
- Salmonowicz, S., 1973: *Toruńskie Gimnazjum Akademickie w latach 1681-1817*, (= *Księga pamiątkowa 400-lecia Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego*, tom IV), Toruń.
- Szabó, K., Hellebrant, Á., 1896, 1898: *Régi magyar könyvtár*, III. kötet, 1., 2., Budapest.